

Párbeszéd — egy Bartók - könyv elé

amit Beethovenről, Brahmsról és a többi nyugati mesterről írt, időközben sokat veszített is az értékéből.

A harmadik előd, akire hivatkozhatunk: kortársunk, Lakatos István. Sokáig voltam a tanársegéde, és ma is szoros munkatársi viszonyban vagyok vele; nemcsak a kiadott műveit, hanem személyét, munkastílusát, kiadatlan dolgozatait és terveit is ismerem. Seprődi anyaggyűjtő, feltáró tevékenységét igen eredményesen folytatta. Erdélyi zenei múltja szempontjából rendkívül jelentős írások, zeneművek, hangversenyműsorok, hangszerek sokaságát kutatta fel és ismerette, ő dolgozta fel elsőként a Haydn-, Mozart-, Beethoven-, Verdi-, Liszt-, Kodály-zene erdélyi térhódításának a tényanyagát, a román-magyar zenei kapcsolatok történetének a megírásával is úttörő munkát végzett. Ő az első romániai magyar zenebibliográfus...

Mások is írtak itt zenetörténelmi tárgyú dolgozatokat, de zenetörténelmet, akit mint olyant elődümnek tekinthetnek, mást nem ismerek.

— Melyek a romániai magyar zenetörténelmi álló sajátos feladatok?

Elvben: a sajátos zenei múlt feltárása. A gyakorlatban ez egy fölöttébb sokszínű, szerteágazó tevékenység, mert itt aztán nincs specializálódás: ugyanaz a személy minden tudományos munkafolyamatban és valamennyi történelmi korszakban egyaránt jártas kell hogy legyen.

A források felkutatása még mindig a legfontosabb feladatunk. Elképzelhetetlen mennyiségben hever még ismeretlenül zenetörténelmi becsű levéltári anyag! Én magam Kolozsváron kívül legtöbbször Beszterce levéltárában gyűjtöttem; Orlando di Lassóra vonatkozó utalás is került már innen elő és nem egy zenei vonatkozású Báthory- vagy Bethlen-levél, nem beszélve a helyi zenei életet tükröző adatok tömkelegéről. Persze, ez a kutatómunka leghálátlanabb fajtája. Sokszor hetekig böngész az ember anélkül, hogy egy sornyi „zsákmányra” bukkanna.

Ami a források közlését illeti, nagy a lemaradás, sok a sürgős tennivaló. Seprődi nem adta ki (nem adhatta ki) a teljes Kájoni-kódexet, mely azóta elkallódott! Ez a szomorú előzmény is figyelmeztet: nem szabad ilyesmivel várni. Ma már a faksimile-utánnomások ideje járja; természetes volna az az igényünk, hogy zenetörténelmünk legfontosabb dokumentumai korszerű kiadásokban legyenek hozzáférhetőek.

A források feldolgozása, tudományos ismertetése több eredménnyel folyik. Én magam feldolgoztam Székely László kottáskönyvét 1744-ből, a kézirat forrásokban fennmaradt református halottas énekeket, a Kolozsvárt található kéziratos Csokonai-dalokat, az 1900 dallamot tartalmazó, úgynevezett Csajági-gyűjteményt, Almási Sámuel kétkötetes gyűjteményének 400-nál több dalmát; múltbéli zeneírásunk dokumentumai közül Apáczai Csere János, Bolyai János idevonatkozó hagyatékát.

Rendkívül érdekes munka a zenei élet múltjának a kutatása. Az erdélyi opera- és hangversenyélet alakulása, nagy virtuózok utazásának a története, a román-magyar zenei kapcsolatok gazdag múltja — ezek elsősorban Lakatos István kutatási területei, de egy-egy adalékkal magam is bővítettem idevágó ismereteink tárára; a XVI. századi Beszterce zenei életéről, egy korai Haydn-bemutatóról, Liszt Ferenc és Ludovic Wiest hangversenyeiről írott dolgozataimat említeném itt meg.

A jelenkori zene és zenei élet eseményeinek, jelenségeinek a rögzítése is a zenetörténelmi hatáskörébe vág. Ezen a téren teljességre törekszem: igyekszem minden adatot regisztrálni. A Romániában megjelenő magyar zenei írásokat magába foglaló bibliográfiai jegyzékem ott folytatja ezt a munkát, ahol Lakatos István 1940-ben abbahagyta.

— Melyek zenetörténelmírásunk „életkörülményei”, lehetőségei, kilátásai?

A szellemi körülmények kedvezőek. Bátorításban nincs hiány, a román zenetörténelmi szakkal való együttműködés (itt elsősorban a kolozsvári dr. Romeo Chircioașiu professzorral gondolok) gyümölcsöző. Másrészt viszont, az anyag gazdagságához képest még nagyon is szűkek a közlési lehetőségek. Így aztán sok tudományos eredmény egyáltalán nem is kerül a nyilvánosság elé. Aligha túlzok, amikor állítom, hogy vaskos kötetre való nyomdakész tanulmányt őrzök az íróasztalomban. Hogy csak egy példát említsek: Almási Sámuel XIX. századi dallamgyűjteményéről írott tanulmányom három folyóiratunk szerkesztőségét is megjárta, míg végül negyedik változatában az Igazság közölte. Mondanom sem kell, ez a napilapnak szánt, népszerű változat megközelítőleg sem meríti ki a történelmi szempontból rendkívül jelentékeny témát. A dolgozat eredetije ma is kiadót keres.

Zenetörténelmírásunknak ezt a gazdátlanul csak az Akadémiai Könyvkiadó tudná végleg és teljesen orvosolni.

Örömmel tanúsítom, hogy a Kriterion Kiadó adott lehetőségeinek a keretében jószíval kezeli a zenetörténelmi ügyét. Itt van sajtó alatt Lakatos István gyűjteményes tanulmánykötete, amelyhez én állítottam össze a szerző életművének a teljes bibliográfiáját, itt jelenik majd meg Almási Istvánnal és Lakatos Istvánnal közös könyvem Seprődiről és a Bartók-könyvem is, mely tudomásom szerint már a nyomdában van.

— Ez a Bartók-könyv zenetörténelmírásunk értékes eredménye. Addig is, míg magát a szöveget (és a róla írandó kritikákat) olvashatjuk, nyilatkozzék a szerző: miben látja műve sajátos értékeit?

Bartók romániai kapcsolatainak a kutatása egyik leg-sajátosabb feladatunk. Az ő személye és munkássága a román-magyar szellemi kapcsolatok egyik legfontosabb láncszeme. Bartókról, a népdalgyűjtőről, a román és a romániai magyar folklór fáradhatatlan kutatójáról jelent meg már könyv, hiányosabbak viszont a Bartók-kutatásnak a zongoraművész-Bartók itt adott hangversenyeire vonatkozó eddigi eredményei. Most, hogy az idej negyedszázados megemlékezés különösen aktuális-sá tesz minden Bartók-prob-

lémát, én egy olyan kötettel adózom Bartók emlékének, mely a romániai Bartók-hangversenyek teljes hozzáférhető sajtóbibliográfiáján alapul. Hogy munkám eredménye mit ér, nem az én dolgom megállapítani, hanem a kritikák. Én csak a befektetett munkáról számolhatok be egy pár adattal, például arról, hogy 354 román, magyar, német és szerb nyelvű sajtótermék megfelelő évfolyamaiban kerestem idevágó anyagot, és csak 97-ben találtam. A bibliográfiai apparátus, amelyre könyvem épül, így is 72 százalékban új és csak 28 százalékban volt eddig a Bartók-tudomány előtt ismeretes.

Könyvem népszerű és tudományos kiadvány egyszerre. Első része egy tanulmány, Bartók hangverseny-útjainak oldott stílusú, olvasmányosnak szánt krónikája. Ezt egy terjedelmesebb szemelvénygyűjtemény követi eddig ismeretlen vagy csak töredékesen publikált dokumentumokból és egy függelék, mely kifejezetten zene-tudományos jellegű, és a teljes idevágó sajtóbibliográfia jegyzékét is tartalmazza.

Könyvemnek objektív érdeme, hogy helyesbít egy pár, a Bartók-irodalomban meghonosított téves adatot. Ugyanakkor biztosra veszem, hogy a jövőben az én adataim is kiegészülnek és részben helyesbítésre is szorulhatnak, tekintettel arra, hogy még mindig vannak fehér foltok és bizonytalanul, feltételesen berajzolt jelek Bartók romániai utazásainak a térképén. Vannak újságok, amelyek példányait nem sikerült felhajtanom, de amelyekben lehetnek még Bartókra vonatkozó cikkek, könyvem függelékében sok még a feladatlan szignó is. Nem egy hangversenyműsört csak következtetve tudtam rekonstruálni; az esetleg felbukkanó, nyomtattatott műsor meglepetést is okozhat. Azonkívül tudok róla, hogy Bartók házi hangversenyeit is adott, amelyekről nem jelent meg sajtókrónika, de amelyeket szintén számba kellene venni. Ami pedig az esetleges helyesbítéseket illeti: még meg sem jelent a műs — örömmre — máris cáfolják egy adatát. 1933-ban a Keleti Újság riportere megírta, hogy Bartók K. Molnár Irma-val kiment Kalotaszegre népdalt gyűjteni; ezt az adatot természetesen én is felvettem a könyvembe. Most viszont itt, épp ebben az Utunk-számban úgy nyilatkozik Molnár Irma, hogy csak akartak menni, de Bartók meggondolta a dolgot és lemondta az utazást. Mivel a könyvet már nyomják, aligha lesz rá mód, hogy ezt a hibaigazítást bár a jegyzetanyagba betoldhassam...